

France Prešeren

PESMI

STRUNAM

Strune! milo se glasite,
milo, pesmica! žaluj;
s'grave;ca bolečine skrite
trdosrčni oznanjuj:

kak bledí mi moje lice,
kak umira luč oči,
kak tekó iz njih solzice,
ki ljubezen jih rodi;

od željá kako zdihuje,
po nji hrepeni srcé,
kak mu je veselje tuje,
kak od sreče nič ne ve;

kak s seboj me vedno vleče,
koder hodi, njen obraz,
kak obličje nje cveteče
v srcu nosim vsaki čas;

in kak vé, ki bi nje hvalo
rade pele zanaprėj,
ak se ne usmili kmalo,
mórte utíhnit' vekomėj!

Té in take vé nosíte
tožbe, strune! tje do nje;
ako mór'te, omečíte
neusmiljeno srcé.

DEKLETAM

Padala nebeška mana
Izraelcam je v pušavi;
zginila je, ak pobrana
ni bila ob uri pravi.

Kak lepó se rosa bliska,
dókler jutra hlad ne mine!
Komej sonce bolj pritiska,
bo pregnana od vročine.

Rožice cvetó vesele
le ob času letne mlade;
leto pošlje piš in strele,
lépo cvetje jim odpade.

Roža, rosa ino mana
naša je mladost, dekleta!
Svétjem, naj ne bo zaspana,
ki cvetó ji zlate leta.

Fante zbiraš si prevzetna,
se šopiriš, ker si zala;
varji, varji, de priletna
samka se ne boš jokala!

POD OKNAM

Luna sije,
kladvo bije
trudne, pozne ure že;
préd neznane
srčne rane
meni spati ne pusté.

Ti si kriva,
ljubezniva
deklica neusmiljena!

Ti me raniš,
ti mi braniš,
de ne morem spat' doma.

Obraz mili
tvoj posili
mi je vedno pred očmi;
zdihujoče
srgrave;ce vroče
vedno k tebi hrepeni.

K oknu pridi,
drug ne vidi,
ko nebeške zvezdice;
se prikaži,
al sovraži
me srcé, povej, al ne?

Up mi vzdigni,
z róko migni,
ak bojiš se govorít! --
Ura bije,
k oknu ni je,
kaj sirota čém storít!

V hram poglejte,
mi povejte,
zvezde, al res ona spi;
al poslušá,
me le skuša,
al za družega gori.

Ako spava,
naj bo zdrava,
ak me skuša, nič ne dé;
po nje zgubi,
ako ljubi
druž'ga; póčlo bo srcé.

PROŠNJA

Po drugih se oziraj,
ne morem ti branít';
še men' oči odpiraj,
mi gledat' daj njih svit!

Obešajo glavíce,
ni rožam mar cvetét';
molčijo v gojzdi tice,
ne ljubi se jim pét'.

Ne letajo čebele,
krog cvetja ne šumé;
clo ribice veséle
se klavrno držé.

Žaluje vsaka živa
stvar, draga deklica!
ak dálej sonca skriva
se luč rumenega:

več rož ne rase v polji,
več nima tičov hrib;
čebel več kraj narbolji,
več nima voda rib,

ko misel jaz, ki spejo
v ljubéznjenih sanjáh,
ki si na dan želéjo
zleteti v pesmicah.

Al repetnic razpeti
préd nimajo moči,
de tvojih jim zasveti
nebeška luč oči.

Ak hočeš, de jih sence
pomoril mraz ne bo;
ak hočeš med Slovence,
de tvojo čast nesó;

saj name se oziraj,
ak nočeš me ljubít';
oči mi saj odpiraj,
mi gledat' daj njih svit!

KAM?

Ko brez miru okrog divjam,
prijatljji prašajo me,

Prašajte raj' oblak nebá,
prašajte raji val morjá,

kadar mogočni gospodar
drvi jih semtertje vihar.

Oblak ne ve, in val ne kam, --
kam nese me obup, ne znam.

Samo to znam, samo to vem,
de pred obličje nje ne smem,

in de ni mesta vrh zemljé,
kjer bi pozabil to gorje!

UKAZI

Da ne smem, si ukazala,
belih rok se dotaknít';
zvékla, deklica si zala!
káko znam pokoren bit'.

De ne smem, si ukazala,
od ljubezni govorít';
zvékla, deklica si zala!
káko znam pokoren bit'.

Moram de, si ukazala,
hojo k tebi opustít';
zvékla, deklica si zala!
káko znam pokoren bit'.

Moram de, si ukazala,
tebe se povsod ognít';
zvékla, deklica si zala!
káko znam pokoren bit'.

Zraven si mi ukazala,
de te moram pozabít';
bógal, deklica bi zala!
ak bi moglo se zgodít'.

Al srcé mi drugo ustvari,
al počakaj, de to bít'
v prsah neha -- Bog te obvari!
préd ni moč te pozabít'.

K SLOVESU

Kaj od mene preč oko,
preč obraz obračaš mili?
Kdo te mene ljúbit' sili?
Rajši koj mi daj slovo.

Desno róko brez skrbi
daj k prijaznemu slovesu,
solz v nobenem ni očesu,
žal besede v ustih ni.

Žale misli v srcu ni;
saj ni préd bilo veselo,
ko se zate je unelo,
naj ne bo prihodnje dni!

Vrnil bo se prejšnji čas;
hodil pota bom temotne,
kamor sreče bo togotne
gnal nemili me ukaz.

Moja stara ljuba bo,
bo potrpežljivost mila
zvezo z mano ponovila,
v zakon dala mi rokó.

Od pomóči nje podprt
nosil bom življenja pezo,
dókler zmaga sreče jezo
zadnja ljubca -- bela smrt.

SILA SPOMINA

Drug ti je v skrbno nastavljene mreže
nestanovitno zasačil srcé;
vender na mene še nekaj te vežé,
kaj de je, komej med nama se ve.

Marsikdej se govorica ti zmeša,
ko me zagledaš med drugmi ljudmi,
marsikdej tvoje oko me pogreša,
išeš okoli me s plašnim' očmi.

Večkrat, ko utrudena praznega hrupa,
v misli zamaknjena sama sediš,
vsili v spomin se ti pevec brez upa,
stari čas skorej nazaj si želiš.

Marsikdej, ko ti tvoj ljubi zapoje,
sreče v ljubezni se baha vesel,
v srcu te zbadajo pesmice moje,
ki jih od njene nesreče sem pel.

Sama sodila si préd me nemilo,
sama me zmeram še sodiš ojstró;
pravijo vender, de slabo plačilo,
kdor me pri tebi zatoži, dobó.

Trdna med nama vzdiguje se stena
'z brezna globóc'ga do strmih nebes;
vender ne vdrža želj skrivnih plaména,
de bi ne mogel on švigniti čez.

Ne pozabíti jih, so te prosili
drugi, ne moje prevzetno srcé;
v mislih ti niso, al mene posili
pomnila boš ti do zadnjega dne.

ZGUBLJENA VERA

Nebeško sijejo oči,
ko so sijale prejšnje dni.
Rudeče lica zorno še
cvetéjo, ko so préd cvetle.

Se usta smejajo ko préd,
sladkost ni manjši 'z njih besed.
Otétnil ni ga časa beg,
nič manj ni bel prs tvojih sneg.

Život je tak, roké, nogé
so, kakršne so préd bilé.

Lepota, ljubeznivost vsa
je, kakršna je préd bila.
Al vérvat' v tebe moč mi ni,
kakor sem vérvat' prejšnje dni.

Le svéta, čista gloriya,
ki vera da jo, je prešla.

En sam pogled je vzel jo preč,
nazaj ne bo je níkdar več.

Ak bi živela vékomej,
kar si mi b'la, ne boš naprej.

Srcé je moje bilo oltar,
préd bogstvo ti, zdaj -- lepa stvar.

MORNAR

Nezvesta! bodi zdrava,
čolnič po mene plava,
na barko kliče strel;
po zemlji varno hódi,
moj up je šel po vodi,
mi drug te je prevzel.

Pri Bogi sem obljubil,
de préd bom dušo zgubil,
ko nehal te ljubít',
si z desno v desno segla,
pri Bogi si prisegla,
mi vedno zvesta bit'.

Morjá široka cesta
peljala me je v mesta,
kjer lepe deklíce;
obrazov njih lepota,
sneg beli njih života
zmotila nista me.

Spet so se jadra bele
od južnih sap napele,
prinesle me nazaj;
dekleta mojga ženo
sem najdel poročeno --
prestal sam Bog ve kaj!

Le jadra spet napnimo,
valovam se zročimo,
kak je čistó morjé!

Kaj njemu upat' smemo,
mornarji dobro vemo;
dekletam kaj -- kdo ve?

Ne stráši moč viharja,
ne grom valov mornarja,
se smrti ne boji.
Spomin v potópu mine,
ljubezni bolečine
vsak dan spet oživi!

Po morji barka plava,
nezvesta, bodi zdrava,
sto tebi sreč želim!
Po zemlji srečno hódi;
moj up je šel po vodi,
le jadrajmo za njim!

SOLDAŠKA

Pet čevljev merim, palcov pet;
adijo, ljubca, starši,
in zbogom ví, tovarši!
Dopolnil sem devetnajst let,
pet čevljev merim, palcov pet,
in čvrste sem postave
od nog do glave.

Očetov dom! tí ná slovo!
Kdor ni za bolji rabo,
naj varje dom in babo,
al v šolah beli si glavó!
Junaka vabi boj, ne bo
se trudil on a peresam,
in ne z drevesam.

Učeni stan je zaničván,
skrbi in hude leta
moré ubózga kmeta;
narprvi stan soldaški stan:
soldat živi vesel v en dan;
sej cesar dá pol hleba,
in kar je treba.

Doma povesod, doma nikír,
obhódi dosti svéta,
zavolj njega dekleta,
ženice ímajo prepír,
in kadar zapusti kvartír,
si marsiktéra 'z híše
solzice briše.

Le eni ljubici je zvest,
ti ljubci čast se pravi,
ta gre z njim v boj krvavi,
ga spremi čez goré brez cest,
in čez ozidje trdnih mest,
kjer smrt junaške brate
povabi v svate.

Sej vem, de mora vsak umret',
in iti vsak k pokóju,
na postlji ali v bóju,
potrta starost, mladi cvet. --
Pet čevljev merim, palcov pet,
veselo čem živeti,
junaško -- umreti.

V SPOMIN VALENTINA VODNIKA

V Arabje pušavi
se tiček rodi;
v odljudni gošavi
sam zase živi.

So zvezde sestřice,
mu mesec je brat;
ni dano mu tice
si ljubico zbrat'.

Zanj družba ne mara,
in on ne za njo;
v samoti se stara,
mu leta tekó.

Narslajši dišave,
ki zanje sam ve,
naržlahtniši trave,
kadila dragé,

in miro nabira
neutruden vse dni,
se ubada, se upira,
za smrt le skrbi.

Grmado 'z njih dela
priletan samče,
ko pride smrt bela,
na nji se sežge.

Ven plane 'z plamena,
s svetlobo obdan,
slovéčga imena
tič Fenis na dan.

Tak pevec se trudi,
samoten živi,
se v slavi, ko zgrudi
ga smrt, prerodi.

V SPOMIN ANDREJA SMOLETA

Črne te zemlje pokriva odeja
v gróbu tihotnem, naš bratec, Andrej!
Vince zlató se v kozarcih nam smeja,
v tvojo opombo pijemo ga zdéj.

Zbrani prijatli v spomin ga pijemo
tvojih veselih in žalostnih dni;
zraven si take zdravljice pojemo,
de ni nesrečen, kdor v gróbu leži.

Čedna postava bila ti je dana,
bistri je um ti z bogastvam bil dan;
boljga srcá ni imela Ljubljana,
kak si za srečo človeštva bil vžgan!

Kratko sijale so zvezde prijazne,
v sanjah prijetnih te zibal je up;
jezo si sreče občutil sovražne,
zgodej okusil življenja si strup.

Deklica družga moža je objela,
ki od ljubezni do nje si bil vnet;

trešla v bogastvo nesreče je strela,
kranjski v obupu zapustil si svet.

Videl si Nemško, Francosko, Britansko,
videl si Švajca visoke goré,
videl si jasno nebo italjansko;
sreče ni ranjeno najdlo srcé.

Videl povsod si, kak išejo dnarje,
kak se le uklanjajo zlatmu bogú;
kje bratoljubja si videl oltarje?
S srgrave;cam obupnim si prišel domú.

Mogla umreti ni stara Sibila,
de so prinesli ji z doma prsti;
ena se tebi je želja spolnila:
v zemlji domači de truplo leži.

V zemlji slovenski, v predragi deželi,
ki si jo ljubil presrčno ves čas;
v kateri očetje so naši sloveli,
ktera zdéj íma grob komej za nas.

Težka človeku ni zemlje odeja,
vzamejo v sebe ga njene moči;
trčimo, bratje! še vince se smeja,
dolgo Smoletov spomin naj živi!

OD ŽELEZNE CESTE

"Bliža se železna cesta,
nje se, ljubca! veselim;
iz Ljubljane v druge mesta,
kakor tiček poletim."

"Ak je blizo tista cesta,
moraš vzeti me, ljubček moj!
de, pogledati tuje mesta,
bom peljala se s teboj."

"Sam se po železni cesti
vozil bom od nas do nas;
drugo ljubco v vsakem mestu
ímel bom za kratek čas."

"Ceste tebi ne zapéram,
ne na Dunaj, v Gradec, v Trst;
tí pa mene pusti zméram,
pet 'mam boljših na vsak prst."

"Vé Kranjice ste košate,
so prijazne Štajerke;
Trst dekleta 'ma bogate,
Dunaj zal' oblečene."

"Smo poštene mé Kranjice,
vsak sleparček ni za nas;
mé pa hočmo bit' ženice,
ljubce ne za kratek čas."

"Vé si pa želte možičke,
ki ne stópjo z vójence,
zmeram vprežene osličke,
dolgočasne revčke."

"Tebe sla pa h krotkim ticam
vleče, buzakljunski kos!
Veter dal boš dvajseticam,
pricapljal nazaj boš bos."

"Jaz popeljem se tje v Brno,
snubit Judnje kršene;
bom priženil z ženo črno
penezov na merniké."

"Jaz pa iz domačih starcov
si moža zvolíla bom;
ímel bo ko peska dnarcov,
mene várval bo in dom."

"Žene jaz ne bom zapiral,
bal ne bom se zanjo nič;
nje obresti bom pobiral,
živel brez skrbi ko tič."

"Jaz pa hlače bom nosila,
gospodar bom čez mošnjó;
bom vabila na kosila,
kogar meni bo ljubó."

"Varij! celi dan bo gódil,
vso noč kašljaj stari mož;

bo te še od hiše spodil,
ak mu stregla prav ne boš."

"Judnja je ko satan zvita,
kadar boš z njo zavozlan,
privošila skoporita
komej ti bo sok neslan."

"Torej bodi meni zvesta,
sej te ljubim le samó;
kje je še železna cesta,
koj mi v zakon daj rokó."

"Tebi jaz ne bom nezvesta,
ljubček! ti si tiček zrel:
ko železna pride cesta,
varij, de ne boš mi ušel!"

"Po nji peljal te ženico
bom na Dunaj, v Gradec, v Trst,
zvesto kazat jim Kranjico,
ak ne bo na poti -- krst."

"Ak kaj tacga se napravi,
boš počakal, ljubček moj!
Vselej mož najmanj zapravi,
ak ženico 'ma s seboj."

ZAPUŠENA

Je za družega dekleta
zdaj ljubezen tvoja vneta;
jezik ji lažniv' obeta,
jo peljati pred oltar;
Bog te obvar!

De prisegel, si obljubil,
de boš mene sámó ljubil,
de ne boš ti druge snubil,
ni ti v mislih več nikdár,
Bog te obvar!

De srcé, ki je gorelo
le za té, življenje celo
níkdar več ne bo veselo,

kaj je tebi tega mar;
Bog te obvar!

Bog obvar te zdaj in vedno,
Bog obvar te z ljubco čedno,
Bog men' uro daj posledno
préd, ko gresta pred oltar,
Bog te obvar!

NEZAKONSKA MATI

Káj pa je tebe treba biló,
dete ljubó, dete lepó!
meni mládi deklici,
neporočeni materi? --

Oča so kléli, topli me,
mati nad mano jokáli se;
moji se mene sram'váli so,
túji za mano kazáli so.

On, ki je sám bil ljúbi moj,
on, ki je právi óča tvoj;
šel je po svéti, Bóg vé kám;
tebe in mene ga je srám!

Káj pa je tebe treba biló;
dete ljubó, dete lepó!
Al te je tréba biló, al ne,
vender presrčno ljúbim te.

Meni nebó odprto se zdi,
kadar se v tvóje ozrem oči,
kadar prijázno nasméjaš se,
kár sem prestála, pozábljeno je.

On, ki ptíce pod nebam živi,
naj ti dá sréčne, veséle dni!
Al te je tréba biló, al ne,
védno bom sóčno ljúbila te.

PEVCU

Kdo zná

noč temno razjásnit', ki táre duhá!

Kdo vé

kragúlja odgnati, ki kljúje srcé

od zóra do mráka, od mráka do dné!

Kdo učí

izbrísat' 'z spomina nekdánje dni,

brezúp prihódnych oduzét' spred očí,

praznóti ubežáti, ki zdánje morí!

Kakó

bit' óčeš poét in ti pretežkó

je v prsih nosít' al pekel, al nebó!

Stanu

se svójega spómni, trgrave;pi brez mirú!